
Mamilarški karteli v Mehiki: kriminaliteta in vojna

VARSTVOSLOVJE
letn. 24
št. 1
str. 69–87

Jaka Ambrožič in Maja Garb

Namen prispevka:

V prispevku prikazujemo zaostrene varnostne razmere v Mehiki, vključno z vzroki, akterji in poskusi reševanja, ki so posledica kriminalnega delovanja mamilarških kartelov, a jih zaradi organiziranosti, oboroženosti in načina delovanja kartelov ter vlade oziroma vladnih oboroženih sil in po posledicah, še posebej zaradi visokega števila smrtnih žrtev, umeščamo med oborožene konflikte.

Metode:

Analiza sekundarnih virov in mednarodnih baz podatkov o konfliktih in državah.

Ugotovitve:

Oborožen konflikt med mamilarškimi karteli in mehiško vlado na eni strani ter medsebojni konflikti med karteli in enostransko nasilje do civilnega prebivalstva izhajajo iz kompleksnega prepleta različnih dejavnikov (varnostnih, političnih, socialnih in ekonomskih). Reševanje razmer je precej neuspešno, saj so se spremembe strategij in reform izkazale za neučinkovite tako na kratki kot tudi na dolgi rok. V splošnem pa razmere v Mehiki kažejo na brisanje meja med kriminaliteto, terorizmom in oboroženimi konflikti ter boji/ukrepi proti tem pojavom.

Omejitve/uporabnost raziskave:

Zaradi fizične in deloma širše družbene oddaljenosti je razumevanje razmer oteženo, hkrati pa poskus analize in prenosa vedenja v slovensko okolje lahko pripomore k učinkovitejšemu boju proti trgovini z drogami in drugimi oblikami kriminalitete, povezanimi s tem.

Praktična uporabnost:

Vpogled v trgovino z drogami in drugo kriminaliteto, ki vpliva tudi na evropsko tržišče in razmere v družbi v evropskih državah, vključno s Slovenijo.

Izvirnost/pomembnost prispevka:

Analiza razmer v Mehiki z vidika vzrokov in reševanja ter prenos znanja v domače znanstveno in strokovno okolje.

Ključne besede: mamilarški karteli, Mehika, kriminaliteta, oboroženi konflikti

UDK: 343.341:613.83(72)

The Drug Cartels in Mexico: Crime and War

Purpose:

The article presents aggravated security situation in Mexico, including its causes, actors, and possible solutions resulting from the criminal activities of the drug cartels. The organization, arming, and activities of the drug cartels, as well as the government and its security forces, together with the consequences, especially the death toll, can be considered an armed conflict, even a war.

Design/Methods/Approach:

Analysis of secondary sources and databases on conflicts and countries.

Findings:

The armed conflict between the drug cartels and the Mexican government, the conflicts between the cartels, and one-sided conflict toward civilian population derive from a complex network of different factors (security, political, social, and economic). The tackling of the conflict is not successful in the short or long term due to inefficient strategic changes and reforms. The situation in Mexico shows that the lines between criminality, terrorism and armed conflict and countermeasures are blurred.

Research Limitations/Implications:

Spatial and wider social distance affects understanding of the situation. However, analyzing and transferring the findings to the Slovenian environment may contribute to a more successful fight against drugs and other forms of crime.

Practical Implications:

The insight into drug trafficking affecting the European (drug) market and the situation in societies, including Slovenian ones.

Originality/Value:

The analysis of the situation in Mexico in the framework of causes and solutions and the transfer of knowledge to the domestic scientific and professional field.

Keywords: drug cartels, Mexico, criminality, armed conflicts

UDC: 343.341:613.83(72)

1 UVOD

Pogled na zemljevid oboroženih konfliktov kaže, da v Mehiki že mnogo let poteka hud konflikt, včasih že prava vojna. Mehika se namreč sooča z izjemno nasilnim delovanjem mamilarskih kartelov, ki za doseg svojih ciljev ne izbirajo sredstev. Vojna poteka za trg in trgovske poti, za ozemlje, za prevlado, hkrati s karteli so na ulicah tudi številni policisti in vojaki. Leta 2006 je takratni predsednik Calderon v t. i. vojno proti drogam vključil tudi vojsko. Kot pišejo Trevino-Rangel in drugi

(2022) naj bi v Mehiki na ulicah v okviru policijskih operacij patroljiralo približno 50.000 vojakov, pri čemer prihaja do mnogih spopadov s karteli ter smrtnih žrtev v teh spopadih. Zaradi visoke stopnje nasilja ter zaradi vključenosti vojske lahko dogajanja v Mehiki obravnavamo v okviru študij oboroženih konfliktov, čeprav imajo izvirno značaj kriminalitete (preprodaja drog in druga kriminalna dejanja), pojavljajo pa se tudi opredelitve, kot sta narkoterorizem in celo narkouporništvo (Teiner, 2020). Mehika na indeksu človekovega razvoja dosega relativno dober rezultat (na 74. mestu od 189 držav leta 2020 (UNDP, 2020)). Morales Gámez (2022) verjetno (tudi) zato trdi oziroma opaža, da trgovanje z drogami v Mehiki ni posledica socialnih in ekonomskih okoliščin mladih, ampak preprosto obstoja povpraševanja v ZDA in ponudbe v Mehiki.

Prispevek obravnava različne kategorizacije varnostnih dogajanj v Mehiki, prikazuje ozadje mamilarških kartelov in nastanka konflikta ter načine, kako dejavnosti kartelov ogrožajo varnostni sistem in suverenost države. Posebna pozornost je namenjena vzrokom vojne med mamilarškimi karteli in z mamilarškimi karteli. V prispevku predvsem iščemo odgovore na dve vprašanji: 1) kakšen je obseg varnostne grožnje, ki jo predstavljajo karteli, ter kateri so temeljni vzroki in razlogi za takšen razcvet organizirane kriminalitete; 2) zakaj številne spremembe nacionalnovarnostnih strategij in državne reforme nimajo uspešnega kratkoročnega in dolgoročnega učinka.

Za analizo dogajanj je uporabljen analitični okvir britanskega Oddelka za mednarodni razvoj (ang. *Department for International Development* [DFID]), ki razčlenjuje analizo konflikta po strukturi (vključno z zgodovino in vzroki, sodelujočih (akterjih), dinamiki, mednarodnih odzivih in predvideva tudi potencialne scenarije in napovedi trendov v prihodnosti (DFID, 2002). Struktura članka večinoma sledi shemi tega analitičnega okvirja, tako da je po kratki razpravi o konceptih in kategorizacijah problematika predstavljena najprej z zgodovinskega vidika, nato so razčlenjeni vzroki, sledita predstavitev sodelujočih v konfliktu in časovne dimenzije oziroma dinamike konflikta ter pogled na prihodnost. Študija je opravljena s pomočjo analize že objavljenih del (Bowden, 2011; Chabat, 2010; Davis, 2016; Deslandes, 2021; Martínez in Phillips, 2022; Mercille, 2011; Morales Gámez, 2022; Pacheco, 2009; Rubio, 2020; Sanchez, 2019; Teiner, 2020; Thompson, 2014; Trevino-Rangel idr., 2022; Vavich, 2013; Voronkova, 2017; Williams, 2018) ter različnih mednarodnih baz podatkov (Uppsala Conflict Data Program [UCDP] (Uppsala Univerzitet, n. d. a); Methodology of the Heidelberg Conflict Research (HIK, n. d.); Non-international armed conflicts in Mexico (Rulac Geneva Academy, 2021); Global Conflict Tracker: Criminal violence in Mexico (Center for Preventive Action, 2022); 2021 Mexico Peace Index (Vision of Humanity, 2021); Mexico events of 2019 (Human Rights Watch, n. d.); Human Development Report 2020 (UNDP, 2020), Corruption Perception (Transparency International, 2021a); Global Corruption Barometer (Transparency International, 2021b); Global Organized Crime Index (Global Initiative Against Transnational Organized Crime, 2021); Eurobarometer (European Union, n. d. a); World Values Survey (n. d.)).

2 SODOBNI OBOROŽENI KONFLIKTI IN KLASIFIKACIJA KONFLIKTA V MEHIKI

Pogled na oborožene konflikte skozi novejšo zgodovino nam kaže velike spremembe in tudi trende. Še v prejšnjem stoletju smo ugotavljali, kako so namesto meddržavnih začeli prevladovati notranji, nato smo ugotavljali, da se v konflikte vključuje vedno več nedržavnih akterjev oziroma najrazličnejših oboroženih skupin, vključno s terorističnimi, nekdanjim predvsem osvobodilnim interesom v konfliktnih pa so se pridružili drugi, včasih celo pridobitniški interesi. Vojna mamilarških kartelov v Mehiki je dober primer opisanega trenda v spreminjanju značaja oboroženih konfliktov.

Klasifikacija konflikta je v primeru Mehike sicer precej kompleksna, saj imajo mednarodni strokovnjaki različna mnenja glede obravnavanja narave in obsega konflikta. Čeprav mehiške in tudi ameriške oblasti konflikt uradno poimenujejo kar kot vojno proti drogam, pa je to v principu zgolj posebno poimenovanje celostne kampanje, ki jo države vodijo proti organizirani kriminaliteti. Značilnost te kampanje je njena militariziranost, saj je v delovanje proti kartelom intenzivno vključena vojska.¹ Mehika je ena izmed držav z največ organizirane kriminalitete. Na indeksu kriminalitete je v letu 2021 zasedla 4. mesto (za Demokratično republiko Kongo, Kolumbijo in Mjanmarom), na indeksu kriminalnega trgovanja pa je celo na samem vrhu. Sodi med države z veliko kriminalitete in nizko odpornostjo. Za novinarje je to najbolj nevarna država na svetu (Global Initiative Against Transnational Organized Crime, 2021).

Prav tako obstajajo polemike med določenimi strokovnjaki, ali bi bila lahko situacija v Mehiki klasificirana kot notranji oziroma nemednarodni oboroženi konflikt med državo in nedržavnimi akterji, ali pa gre v resnici zgolj za povečano stopnjo notranje kriminalitete v državi. Če malo posplošimo, pojav nasilja v državi lahko definiramo ali klasificiramo kot nemednarodni oboroženi konflikt v primeru, ko so izpolnjeni naslednji pogoji ali kriteriji, in sicer: (1) konflikt mora potekati med vladnimi oboroženimi silami na eni strani ter vsaj enim oboroženim, nedržavnim akterjem na drugi strani, pri tem pa mora imeti nedržavni akter tudi doseženo določeno raven oziroma stopnjo organizacijske sestave; (2) prav tako mora oboroženo nasilje dosegati vnaprej določeno stopnjo intenzivnosti, ki presega zgolj notranje nemire in manjše spopade v državi. Konflikt v Mehiki načeloma izpolnjuje vse pogoje, zato ga mnogi strokovnjaki klasificirajo kot nemednarodni oboroženi konflikt nizke intenzivnosti (Rulac Geneva Academy, 2021), kar je po svoje tudi presenetljiv podatek že zaradi samega števila spopadov in pa seveda smrtnih žrtev.

Po opredelitvi Oddelka za raziskovanje miru in konfliktov Univerze v Uppsali (Uppsala Universitet, n. d. b) je oboroženi konflikt (ali spopad) sporna nezdržljivost, ki zadeva vlado in/ali ozemlje, kjer uporaba oborožene sile med dvema stranema, od katerih je vsaj ena vlada države in povzroči najmanj 25 smrtnih žrtev v bojih. Inštitut za proučevanje mednarodnih konfliktov v Heidelbergu (ang. *Heidelberg Institute for International Conflict Research* [HIIC],

¹ Poleg militarizacije oziroma vključitve vojske se oziroma so se v okviru iniciative Merida izvajali še drugi ukrepi, in sicer usposabljanje iz uveljavljanja prava, financiranje mladinskih in zdravstvenih centrov in reforma kazenskega sistema (Pacheco, 2009). Iniciativo Merida so v t. i. vojni proti drogam sprožili leta 2007. Leta 2021 so začeli pripravljati novo strategijo (Graham in Jorgic, 2021).

n. d.) pa konflikte opredeli kot razlikovanje med vsaj dvema nasprotujočima si in neposredno vpletenima akterjema glede vrednot, pomembnih za družbo, ki se izvaja z uporabo opaznih in medsebojno povezanih konfliktnih ukrepov izven uveljavljenih regulativnih postopkov in ogrožajo temeljne državne funkcije, mednarodni red ali pa imajo možnost, da to povzročijo.

Glede na akterje, uporabljeno oborožitev in načine delovanja, še posebej pa glede na število žrtev, ki jih delovanje kartelov v Mehiki in ukrepi vlade proti njim povzročijo, lahko dogajanje v Mehiki uvrstimo torej ne le med kriminaliteto, ampak tudi med oborožene konflikte, glede na število smrtnih žrtev, ki jih povzroča, in glede na ostale posledice, pa ga lahko kategoriziramo celo kot najhujšo obliko oboroženega konflikta, kot vojno. V Mehiki niti ne gre le za spopad kartelov in vladnih oboroženih sil, ampak tudi za medkartelne spopade, torej nedržavni konflikt, in tudi za enostransko nasilje proti civilnemu prebivalstvu. Podatki Oddelka za raziskovanje miru in konfliktov Univerze v Uppsali (Uppsala Universitet, n. d. c) namreč kažejo, da je bilo v petnajstletnem konfliktu s karteli v Mehiki več kot 60.000 smrtnih žrtev, samo leta 2020 več kot 16.000. Po ocenah Global Conflict Tracker (Center for Preventive Action, 2022) pa je bilo v obdobju od leta 2006 zaradi spopadov in napadov kartelov v Mehiki ubitih celo več kot 150.000 ljudi.

Delovanje mamilarških kartelov v Mehiki nekateri avtorji kategorizirajo tudi kot narkoterorizem. Kot ugotavlja Pacheco (2009) karteles z narkoterorizmom povezuje zlasti brutalnost delovanja kartelov, ki je vidna v krvavih ulicah (nasilje na ulicah). Ključni cilj tega delovanja je spodkopavanje vladavine prava. Teiner (2020) prav tako ugotavlja, da izredno nasilje, ki ga izvajajo narkokarteli, vodi v poimenovanje njihovega delovanja kot terorizem. Izraz narkoterorizem sega v leto 1983, ko ga je uporabil nekdanji perujski predsednik Terry za opis orkestriranih napadov organiziranih kriminalnih skupin na protimamilarške agencije v njegovi državi. Kasneje so bili narkokarteli opredeljeni na različne načine, definicije pa povezujeta dve značilnosti, in sicer da gre pri narkoterorizmu za uporabo terorističnih načinov delovanja in/ali vključitev terorističnih organizacij v preprodajo mamil (Teiner, 2020).

V primeru mehiških kartelov se pojavlja tudi izraz kriminalno uporništvu ali narkouporništvu. Pravzaprav je, kot ugotavlja Teiner (2020), to celo najpopularnejši in najpogostejši izraz strokovnjakov in novinarjev v povezavi s karteli v Mehiki in njihovim bojem za teritorialno prevlado. Nekateri sicer opozarjajo, da mehiški mamilarški karteli niso ne teroristi in ne uporniki, saj niso politično motivirani (Teiner, 2020).

3 ZGODOVINA KARTELOV IN KONFLIKTA

Sam pojav organiziranih kriminalnih skupin, kot so karteli na območju Mehike, ni pravzaprav nič novega, saj so se prve kriminalne skupine, ki so se ukvarjale s preprodajo ilegalnih dobrin, kot so alkohol, orožje in droge, pojavile na območju Južne oziroma Latinske Amerike že na začetku 20. stoletja. Uspehu in razvoju teh kriminalnih skupin je botrovalo predvsem dejstvo, da imajo mnoge južno in srednjeameriške države izredno ugodno podnebje, ki omogoča rast in posledično

tudi velik pridelek maka (opij), kokinih listov ter marihuane, ki nato po procesu predelave predstavljajo večino preprodanih in pretihotapljenih drog. Prav tako je k razcvetu tihotapstva in preprodaje drog prispevala tudi relativno velika poroznost državnih mej v teh državah oziroma možnost ustvarjanja številnih slabo nadzorovanih tihotapskih poti. Dodaten dejavnik za razrast kriminalitete pa je tudi dejstvo, da je bila za te države, med katere poleg Mehike spadajo tudi Kolumbija, Venezuela, Honduras, Nikaragva in Panama, vedno prisotna visoka stopnja državne korupcije in pa neučinkovitosti oblasti pri spopadanju s problemom organizirane kriminalitete. Prvo prelomno obdobje je bil vsekakor vzpon kolumbijskih narkokartelov v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, ko je nadzor nad prodajo drog prevzel znameniti Pablo Escobar, ki se mu je s svojimi ilegalnimi dejavnostmi uspelo prebiti tudi na mednarodno tržišče. Nesluteni zaslužki so mu tudi omogočili, da je pravzaprav prevzel tudi določeno stopnjo oblasti v državi. Visoka stopnja kriminalitete in državne korupcije je v Kolumbiji in tudi ostalih naštetih državah omogočila simbiotski odnos med takratnimi oblastmi in kriminalnimi skupinami (Williams, 2018).

V tem času so se začeli pospešeno razvijati tudi organizirani karteli v Mehiki, kot so denimo Guadalajara, Zalivski kartel in Sinaloa, ki so s pomočjo svojih dejavnosti močno pridobili na vplivu in moči. Takšen porast organizirane kriminalitete v Mehiki je predstavljalo dejstvo, da je postala Mehika tranzitna država za Transporte ogromnih količin prepovedanih drog (heroina, kokaina in marihuane) iz Kolumbije v Združene države Amerike, pri tem pa so seveda kot posredniki močno obogateli ravno narkokarteli, ki so nadzirali pretok ilegalnih dobrin (Davis, 2016). Sam uspeh kartelov pa je omogočila tudi gospodarska in socialna situacija v Mehiki, saj se je država praktično od svojega samega začetka spopadala z visoko stopnjo revščine in brezposelnosti ter neenakomerno porazdelitvijo prebivalstva, kar je omogočilo kartelom, da so z omogočanjem hitrega zaslužka v svoje vrste pridobili veliko število mladih rekrutov. Tako bliskovit vzpon organiziranih kriminalnih skupin je posledično pripeljal do postopnega rušenja ravnotežja moči, ki je obstajalo med karteli in oblastmi. Zaradi različnih interesov in težnje po širjenju ozemlja so se začeli medsebojni oboroženi spopadi manjše intenzivnosti med posameznimi karteli, kar je začelo neposredno ogrožati tudi varnost in suverenost države ter njenega prebivalstva, ki je živelo na območju delovanja kartelov. Zaradi takšnega porasta nasilja, konfliktov in preprodaje ogromnih količin prepovedanih drog ter orožja so se začele postopno spreminjati tudi nacionalnovarnostne strategije držav, ki so začele svoje dejavnosti usmerjati v boj proti organizirani kriminaliteti oziroma kartelom.

Karteli so od devetdesetih let prejšnjega stoletja naprej začeli izrazito naraščati po moči, vplivu in obsegu delovanja. Njihove dejavnosti so se zaradi potreb in priložnosti, ki jih je omogočalo oziroma zahtevalo domače in mednarodno tržišče, močno razširile, kar je v praksi pomenilo, da so se poleg preprodaje drog in orožja začeli ukvarjati tudi s trgovino z belim blagom, preprodajo organov, izkoriščanjem moških, žensk in celo otrok za poceni delovno silo in za nudenje seksualnih uslug, ponarejanjem listin in dokumentov, trgovanjem z eksotičnimi živalmi, izsiljevanjem itd. Pojav globalizacije je močno olajšal pretok dobrin preko nacionalnih in mednarodnih mej ter omogočil lažje komuniciranje in tudi

medsebojno povezovanje in snovanje zavezništev med posameznimi karteli. Karteli so za zaščito svojih lastnih interesov in ilegalnega trgovanja napovedali mehiškim oblastem, ki so želele zatreti organizirano kriminaliteto oziroma početje kartelov, vojno. Mehiške oblasti so s pomočjo pristojnih institucij in organov, kot sta predvsem zvezna policija in vojska, začele bolj ali manj uspešno izvajati številne akcije in racije, s katerimi so želeli oslabilo delovanje posameznih kartelov tako, da so aretirale različne pripadnike in vodje kartelov ter tudi prestrezale transporte drog na državnih mejah. V povračilo za ukrepe so karteli nasilje usmerili tudi na pripadnike policije in vojske ter v koordiniranih oboroženih napadih povzročili številne žrtve. Karteli so se lotili tudi spodjedanja same suverenosti in legitimnosti teh organizacij s pomočjo številnih zelo mamljivih podkupnin, namenjenih pripadnikom in operativcem teh organizacij, kar je privedlo do izrednega porasta korupcije v državnih institucijah (Williams, 2018).

Prelomno leto v konfliktu med karteli in državo je bilo leto 2006, ko so mehiške oblasti pod vodstvom novoizvoljenega predsednika Felipeja Calderona ter s finančno podporo ZDA (v okviru iniciative Merida) zaradi vedno bolj problematične varnostne situacije v državi napovedale ostrejšo in bolj odločne ukrepe v vojni s karteli oziroma t. i. vojno proti drogam (Correa-Cabrera, 2018). Napovedi so sledile številne reorganizacije mehiških državnih varnostnih institucij, katerih namen je bil izničiti vpliv korupcije in uvesti nove in bolj številčne sile za neposredni boj s kriminalnimi skupinami, kar je privedlo do stalnega konflikta nizke intenzivnosti. Pod Calderonovim okriljem je bilo za potrebe boja proti organizirani kriminaliteti na glavna območja delovanja kartelov poslanih sprva 6.500 vojakov, skozi leta pa je ta številka narasla na več kot 45.000 (celo 50.000, kot trdijo Trevino-Rangel idr. (2022)) stalno nameščenih vojakov. Kmalu je postalo jasno, da kljub določenim uspešnim akcijam in reformam, število dnevnih umorov in oboroženih spopadov še vedno narašča (Chabat, 2010). Mehiški karteli so na vladno nasilje odgovorili še z večjim nasiljem, kar je leta 2006 pripeljalo do 5.000 umorov letno, število pa je do leta 2016 naraslo na 20.000 umorov letno (Williams, 2018). Leta 2018 je bilo število kriminalnih dejavnosti in umorov, ki so jih izvedli karteli, na samem vrhu, saj je bilo tistega leta ubitih več kot 35.000 žrtev (Vision of Humanity, 2021). Kaže, da je oster boj mehiških oblasti proti mamilariskim kartelom in njihovi dejavnosti ter militarizacija tega boja nasilje še povečala, kar dokazujeta tudi Martínez in Phillips (2022). Prav tako so vojaške in policijske akcije začasno oslabile strukturo oziroma vodstvo določenih kartelov, kar je posledično vodilo do formiranja posameznih dobro oboroženih frakcij znotraj skupin, ki so nato ustvarile svoje kartele in si s pomočjo krvavih spopadov priborile svoj kos ozemlja in ilegalnega dobička. Verjetno najbolj znan primer takšnega formiranja novih skupin je pojav kartela Los Zetas, ki so ga ustvarili koruptivni pripadniki mehiških specialnih sil. Los Zetas je tako skozi leta postal eden najbolj zloglasnih in krutih kartelov na mehiškem ozemlju, za najnevarnejšo organizacijo v Južni Ameriki pa so ga v preteklosti proglasile tudi ZDA (Vision of Humanity, 2022).

Boj proti drogam so na različne načine nadaljevali tudi ostali predsedniki, kot sta denimo Enrique Peña Nieto (predsednik 2012–2018) in Andres Manuel Lopez Obrador (nastopil predsedniški mandat leta 2018), ki sta oba ubrala manj

agresivno politiko deeskalacije konflikta in pa tudi poskusa reševanja socialnih problemov, s katerimi so skušali odvrniti mlade od izbire kriminalnega življenja. Vendar je treba povedati, da ne glede na spremembe strategije in taktik, bistvenih sprememb glede nasilja med karteli in števila smrtnih žrtev ni bilo. Prav tako se je zaradi manj agresivnih ukrepov povečala stopnja korupcije med pripadniki oziroma zaposlenimi v državnih institucijah (Asch idr., 2011).

Danes je v Mehiki približno 150 kriminalnih skupin, kar je izjemen porast glede na leto 2006, ko je predsednik Calderon začel z intenzivnim spopadom s karteli. Večina novih skupin naj bi bila povezana ali financirana s strani dveh največjih kartelov, tj. kartel Sinaloa in kartel Jalisco New Generation (Reina, 2022).

4 TEMELJNI VZROKI KONFLIKTA

Analitični okvir DFID (2002) deli temeljne vzroke oziroma faktorje za nastanek in obstoj konflikta na ekonomske, varnostne, politične in tudi socialne. V Mehiki gre brez dvoma za preplet vseh naštetih faktorjev oziroma vzrokov, saj gre za izredno kompleksen konflikt, ki ga ni mogoče razrešiti zgolj z ukrepanjem na enem samem področju, temveč je za razrešitev konflikta potreben celosten pristop, ki bo zajemal tako reševanje varnostnih groženj kot tudi gospodarske in socialne reforme, ki bodo omejile revščino in brezposelnost med mladimi. Kljub temu menimo, da so varnostni dejavniki morda celo najpomembnejši dejavnik, saj mora biti vsaka funkcionalna država sposobna zagotavljati varnost kot temeljno človekovo vrednoto.

4.1 Varnostni vzroki

DFID (2002) med ključne varnostne vzroke konflikta uvršča probleme nezmožnosti državnih varnostnih sil, da bi zagotavljale varnost državljanom in nadzor države nad njenim ozemljem, kar je v Mehiki vsekakor zelo problematična tema, saj kljub stalni prisotnosti vojske in zvezne ter lokalne policije na ulicah večino ozemlja nadzorujejo prav karteli in njihove oborožene enote. Primer neučinkovitosti varnostnih sil je dejstvo, da se v številnih mehiških mestih, kot so Sinaloa, Juarez, Tijuana itd., na dnevni ravni odvijajo umori, ugrabitve, mučenja, posilstva in oboroženi ropi, poleg tega pa so določene mestne četrti popolnoma odrezane od ostalega dela mesta, tja pa si zaradi strahu pred zelo krvavim spopadom in povračilom ne upa niti policija. Mehiške oblasti so karteles označile kot eksistenčno grožnjo suverenosti in varnosti države in njenega prebivalstva, nekateri pa Mehiko označujejo oziroma primerjajo celo z velikanskim množičnim grobiščem, ki je plod spopadov med karteli (Deslandes, 2021). Ostale države Latinske Amerike, kot je denimo Brazilija, imajo kljub zelo visoki stopnji kriminalitete in umorov še vedno precej večji nadzor nad svojim lastnim ozemljem (Voronkova, 2017).

Naslednji zelo problematičen varnostni faktor je tudi pomanjkanje zaupanja ljudi v varnostne institucije zaradi nizke profesionalnosti enot in pa hkrati tudi visoke stopnje korupcije, kar v praksi pomeni, da ljudje ne morejo zaupati tistim, katerih uradna dolžnost je varovanje življenja in svoboščin prebivalcev Mehike (Asch idr., 2011). Glede na podatke Svetovne raziskave vrednot (ang. *World Values*

Survey)² je v letu 2012 nacionalni vojski zaupalo okrog 60 % in leta 2017 okrog 50 % Mehičanov, policiji pa zgolj okrog 30 % (leta 2012) oziroma leta 2017 še manj, le okrog 20 % (Haerper idr., 2022; Inglehart idr., 2014). Kljub številnim reformam v preteklih letih, s katerimi so oblasti želele povečati stopnjo profesionalnosti pripadnikov in pa tudi izboljšati njihov finančni in družbeni status, pa večjega napredka žal ni bilo opaziti. Temu botruje tudi dejstvo, da so pripadniki varnostnih sil v Mehiki vsak dan bolj izpostavljeni tveganju, nevarnosti in potencialnemu maščevanju kartelov, poleg tega pa jim karteli po drugi strani za sodelovanje ponudijo tudi več denarja, kot pa jim ga lahko zagotovi policija ali vojska. Znani so denimo primeri, ko so kriminalne skupine ugrabile tiste pripadnike varnostnih sil, ki niso želeli prejemati podkupnin, ter njihove družine in jih kot svarilo drugim nato zverinsko mučile in usmrtila pred kamerami. Še bolj pogosti pa so oboroženi napadi, ki jih karteli izvajajo tako na policijske kot tudi vojaške patrulje v mestih. Med letoma 2012 in 2017 naj bi enote kartelov izvedle 1.038 napadov na pripadnike mehiških oboroženih sil, pri tem so jih 66 ubile, več kot 300 pa jih je bilo ranjenih (Williams, 2018). Leta 2020 naj bi bilo po statističnih podatkih ubitih kar 525 policistov, kar v primerjavi s preteklim letom pomeni 17,5 % povečanje števila smrti med policisti (Vision of Humanity, 2021). V nekaterih mehiških mestih je situacija tako drastična, da si zaradi strahu pred povračilom tudi načelniki lokalne oziroma mestne policije ne upajo zapustiti policijskih postaj ali štabov. Karteli podobne zastraševalne in nasilne taktike uporabljajo tudi proti nedolžnim civilistom, ki živijo na t. i. problematičnih območjih, njihova trupla pa pogosto odvržejo kar na ulice. Zaupanje v varnostne sile je okrnjeno tudi zaradi prej omenjenega dejstva, da naj bi relativno velik del članov kartelov prihajal iz policijskega ali celo vojaškega okolja (Vision of Humanity, 2021).

Še en pomemben varnostni dejavnik ogrožanja je relativno velika prepustnost oziroma poroznost mehiških državnih meja. Kljub velikemu številu nameščenih pripadnikov oboroženih vojaških in policijskih sil karteli s pomočjo številnih izkopanih tunelov in rovdov pod zemljo uspešno tihotapijo in prenašajo ogromne količine ilegalnih dobrin in tudi ljudi v sosednje države, med katerimi moramo izpostaviti predvsem ZDA, ki so glavni potrošnik oziroma predstavljajo največje tržišče za prodajo heroina, kokaina, metamfetamina, marihuane in fentanila. Skozi tunele tako potekata trgovina z belim blagom in transport številnih pripadnikov kartelov, ki širijo kriminalne dejavnosti po drugih državah. Poleg podzemnega transporta je prehajanje preko državnih meja mogoče tudi zaradi prej omenjenih podkupljenih pripadnikov varnostnih sil (Vision of Humanity, 2021).

Naslednji ključni varnostni dejavnik ogrožanja je izredno dobra opremljenost in izurjenost pripadnikov kartelov. Določena oborožena krila ali enote kartelov imajo na voljo cel arzenal različnega malokalibrskega osebne orožja, jurišnih pušk, brzostrelk, pa tudi orožja velikih kalibrov, kot so denimo protiklepane ostrostrelske puške in mitraljezi. Mnogi karteli imajo na voljo tudi orožje, kot so protitankovske rakete, različni minometi, ročne granate in celo protizračne raketne nosilce. Poleg tega uporabljajo različna improvizirana in kupljena oklepna vozila, oklepne čolne, improvizirane podmornice in helikopterje (Williams, 2018). Mnogi pripadniki kartelov so tudi zelo dobro izurjeni v pehotnih taktikah in celo

2 Za primerjavo: v Evropi je leta 2017 v povprečju zaupalo vojski 73 %, v policijo pa 72 % anketiranih prebivalcev (European Union n. d. b).

v urbanem bojevanju, kar v praksi pomeni, da pripadniki oboroženih sil pogosto naletijo na zelo močan in intenziven oborožen odpor. Pogosta je tudi uporaba oziroma najmanj zasebnih varnostnih podjetij ali plačancev za varovanje vodij kartelov in za zagotavljanje spremstva konvojem. Pojav globalizacije je omogočil nabavo velike količine ilegalnega orožja na t. i. črnih trgih, ki jih pristojne institucije zelo slabo nadzorujejo. Mehiška vlada se zlasti jezi, ker velik del oborožitve za kartele pride od ameriških proizvajalcev orožja (Warren, n. d.). Velik del orožja karteli zaplenijo tudi ubitim policistom in vojakom po končanih oboroženih spopadih.

4.2 Ekonomski in socialni vzroki

Kot je bilo že omenjeno, je eden izmed temeljnih ekonomskih vzrokov za konflikt ogromen dobiček, ki ga prinaša posel s prepovedanimi drogami, orožjem, ljudmi in ostalimi ilegalnimi dobrinami, ki po mnenju določenih strokovnjakov kartelom na letni ravni prinese med 19 in 29 milijard dolarjev čistega dobička samo s preprodajo na ameriški trg (CNN Editorial Research, 2022). Realni dobiček, ki obsega še vse ostale posle in trgovanje z ostalimi državami, med katere spadajo tudi številne evropske, pa je v praksi še veliko večji. Ta podatek že sam po sebi precej dobro razloži, zakaj so se karteli pravzaprav pripravili tako intenzivno in obsežno boriti za svoj zaslužek, ozemlje in posledično tudi sam obstoj.

Naslednji ključni ekonomsko-socialni vzrok za konflikt je vsekakor tudi zelo visoka stopnja revščine in brezposelnosti v Mehiki, s katero so se primorani soočati in ubadati njeni državljani, še posebej mladi iz nižjih socialnih razredov, ki si želijo boljšega življenja in so se za to pripravili spustiti tudi v svet kriminalitete. Med letoma 2006 in 2010 je namreč število ljudi, ki živijo v povprečni ali hudi revščini, naraslo na kar 46 %. Leta 2020 je ta delež ljudi znašal okoli 43 %, kar v praksi pomeni skoraj 55 milijonov prebivalcev. Od tega jih okrog 9 % živi v zelo hudi revščini, po statističnih podatkih pa naj bi to število v prihodnosti na žalost še naraščalo (Li Ng in Serrano, 2021). Pretresljiva je tudi neenakomerna razporejenost bogastva v državi, saj 10 % najbogatejših ljudi v državi nadzoruje kar 43 % celotnega BDP. Mehika je med članicami Organizacije za gospodarski razvoj in sodelovanje (OECD) na drugem najnižjem mestu glede na Ginijev koeficient, ki je v letu 2020 znašal kar 0,45 (Rubio, 2020). Glede na analizirane podatke ni nič presenetljivega, da se čedalje več ljudi ozira po drugih virih zaslužka, ki bi jim omogočili pobeg iz revščine. Po podatkih iz leta 2012 naj bi karteli neposredno zaposlovali kar 450 tisoč ljudi, več kot tri milijone pa naj bi jih bilo posredno odvisnih od poslovanja s karteli. V mestu Juarez pa naj bi bilo kar 60 % gospodarskih dejavnosti v mestu odvisnih od kriminalnih organizacij (Bowden, 2011). Za nastalo situacijo je kriva tudi sama država, ki ni sposobna zagotoviti ustreznih ekonomskih in socialnih reform, ki bi dvignili življenjski standard ljudi ter omogočili nova delovna mesta v državi. Številni strokovnjaki menijo, da bi se morale reforme dotakniti tudi izobraževalnega sistema, saj bi lahko mlade že ob socializaciji z ustrežno izobrazbo in mentorstvom poskusili odvrniti od izbire kriminalnega življenja (Morales Gámez).

4.3 Politični vzroki

Pospešen razvoj kriminalitete in mamilarskih kartelov v Mehiki sovпада s koncem političnega enostrankarstva in začetki procesov demokratizacije leta 2000. Čeprav so bili tudi takratni vlada *Partido Revolucionario Institucional* (PRI), vojska in pravosodje prežeti s korupcijo in so bili državni uradniki nelegalno povezani s karteli, predvsem s kartelom Sinaloa, pa je bilo takrat v državi vendarle nekakšno miroljubno sožitje med karteli in vlado. Z odhodom PRI z oblasti se je sožitje razdrlo, karteli pa so začeli tekmovati za prevlado nad trgovalnimi potmi (Teiner, 2020).

Podobno kot pri varnostnih institucijah je tudi pri političnih institucijah prisoten problem korupcije med političnimi in ostalimi državnimi uslužbenci.³ Ta problem je še posebej očiten znotraj mehiškega zakonodajnega in sodnega sistema, ki ni zmožen zagotoviti, da bi se državni zakoni tudi vestno in pravično upoštevali. Kljub reformi leta 2013 je po statističnih podatkih za leto 2018 kar 98 % zločinov, storjenih na območju Mehike, ostalo nerešenih. Prav tako mehiški sodni sistem ni sposoben pravično soditi in varovati žrtev omenjenih zločinov, problematično pa je tudi samo prevzemanje odgovornosti za propadla sojenja in oprostitev oziroma nekaznovanje zločincev s strani državnih tožilcev in sodnikov. Temu je pritrnil tudi Komite za človekove pravice Organizacije združenih narodov, ki je leta 2019 izrazil skrb glede ponavljajočega se vzorca nekaznovanja in pomanjkljivega preiskovanja številnih umorov in ostalih kršitev človekovih pravic (Human Rights Watch, n. d.). Problematična pa je tudi sama neodločenost in neučinkovitost političnega vrha oziroma dosedanjih mehiških predsednikov, ki jim od leta 2006 kljub številnim spremembam nacionalnovarnostnih doktrin ni uspelo omejiti ali uničiti organizirane kriminalitete v državi.

Naslednji zelo pereč problem je nelegalna in nelegitimna uporaba varnostnih sil za izvajanje represije nad prebivalstvom pod pretvezo boja proti kartelom in korupciji. Znani so številni primeri, ko so pripadniki policije in oboroženih sil ugrabljali, mučili in nato tudi pripravili številne ljudi, med katerimi so bili mnogi tudi popolnoma nedolžni, vendar so jim varnostne sile zavrnilo možnost dokazovanja nedolžnosti na sodišču. Varnostne sile naj bi bile odgovorne tudi za številne primere uradno nepojasnjenih izginotij in za izvajanje fizičnega nasilja nad ljudmi (Human Rights Watch, n. d.).

5 GLAVNI AKTERJI V KONFLIKTU TER DINAMIKA ODNOSOV

Na eni strani konflikta je seveda država oziroma njene varnostne sile, ki so vsakodnevno vključene v boj proti organizirani kriminaliteti. Decembra 2017 je mehiška vlada sprejela nov notranji zakon glede nacionalne varnosti, ki je povečal pristojnosti varnostnih sil ter tako omogočil posredovanje tako mehiške vojske kot tudi mornarice za potrebe reševanja kriz znotraj državnega ozemlja. Novi zakon je oboroženim silam, obveščevalnim agencijam in zvezni policiji omogočil bolj podrobno identificiranje nacionalnih varnostnih groženj, zbiranje podatkov prek

³ Mehika je po indeksu zaznane korupcije med 180 državami na 124 mestu (Transparency International, 2021a). V Mehiki kar 44 % ljudi meni, da se je v zadnjih 12 mesecih stopnja korupcije v državi zvišala, in 34 % uporabnikov javnih služb je dalo podkupnino v preteklih 12 mesecih (Transparency International, 2021b).

civilnih institucij in tudi izvajanje vodenja in organiziranja operacij. Ta zakon je omogočil oziroma pospešil tudi militarizacijo in profesionalizacijo policijskih enot (Rulac Geneva Academy, 2021). Čeprav je mehiški predsednik Obrador ob svoji izvolitvi napovedal deeskalacijo konflikta in ubral novo t. i. »taktiko objemov in ne krogel«, je bila leta 2019 vseeno sprejeta nova ustavna reforma, ki je položila temelj za ustanovitev mehiške Nacionalne garde, z namenom, da se še dodatno okrepi varnostni sistem države ter da se hkrati razbremenijo vojska. Nacionalna garda je ob ustanovitvi sestavljala 61.000 pripadnikov, od tega je bilo kar 35.000 pripadnikov vojske, 8.000 pripadnikov mehiške mornarice in okoli 18.000 pripadnikov zvezne policije. Zanimiv podatek je, da Nacionalna garda spada pod civilno ministrstvo, vendar je glavni poveljnik general kopenske vojske (Rulac Geneva Academy, 2021). Poleg zvezne policije (meh. *Policia Federal*) imajo velik pomen tudi lokalne oziroma mestne policije, ki so verjetno najbolj vsakodnevno obremenjene in izpostavljene v boju proti organiziranim kriminalnim skupinam (Rulac Geneva Academy, 2021).

Na drugi strani konflikta pa so seveda že tolikokrat omenjeni mamilarski karteli, ki kljub vladnim protiukrepm vedno bolj uspešno nadzorujejo različna območja, mesta in celotne regije v Mehiki. Ob mirjadi večjih in manjših kartelov ter kriminalnih skupin bomo izpostavili zgolj tiste, ki jih tako Mehika kot tudi ZDA obravnavajo kot največje, najbolj organizirane in najbolj nevarne. Na prvem mestu je kartel, imenovan Jalisco Nueva Generation, ki trenutno velja tudi za najbolj smrtonosnega, saj je praktično od začetka nastanka leta 2009 stalno vpleten v oborožene spopade s pripadniki varnostnih sil, umore in mučenja civilistov ter tudi atentate na predstavnike mehiških oblasti in sodstva. Kartel nadzoruje tudi ogromno območje v Mehiki, kar mu omogoča pridobivanje izrednih dobičkov s pomočjo preprodaje drog in orožja. Še posebej srditi spopadi so potekali leta 2018, ko so se oborožene enote kartela na različnih lokacijah spopadle s pripadniki mehiške vojske, Nacionalne garde in tudi policije, v spopadih pa je bilo posledično ubitih in ranjenih več deset pripadnikov varnostnih sil. Podobni incidenti so se zgodili tudi oktobra leta 2019, ko je 30 pripadnikov kartela Jalisco napadlo oboroženi policijski konvoj, v večurnem spopadu pa je bilo ubitih kar 13 policistov. Napad na policijski konvoj se je zgodil tudi decembra istega leta, ko so enote kartelov ugrabile štiri policiste, ki so jih čez čas našli razkosane v plastičnih vrečah (Rulac Geneva Academy, 2021).

Naslednji zloglasni in po obsegu nadzorovanega ozemlja največji kartel v Mehiki je kartel Sinaloa, ki je že več desetletij vpleten tako v raznolike kriminalne posle kot tudi v neposredne spopade z mehiškimi oblastmi. Kartel Sinaloa je odgovoren tudi za največji del pretihotapljenih prepovedanih drog in orožja tako v ZDA kot tudi Evropo. Med letoma 2012 in 2017 so po statističnih podatkih kot posledica oboroženih spopadov in napadov kartela Sinaloa umrli štirje ljudje na dan (Rulac Geneva Academy, 2021). Od aretacije zloglasnega vodje kartela Joaquina Guzmana – El Chapa leta 2016 se je nasilje močno povečalo, čemur botrujejo tudi spopadi za novo vodstvo znotraj frakcij in skupin kartela. Še posebej izrazito obdobje nasilja je potekalo v času, ko so Guzmana premestili in obsodili na do smrtni zapor v ZDA. Kot pri ostalih kartelih je tudi tukaj ključni sprožilec novega nasilja po navadi aretacija vodij skupin ali pa ostale akcije in

racije varnostnih sil, ki relativno hitro pripeljejo do povračilnih ukrepov kartelov. Podoben primer pojava novega vala nasilja je tudi aretacija enega izmed sinov El Chapa, Ovidia Guzmána, v Culiacanu, ki je prestolnica Sinaloe. To je posledično pripeljalo do številnih koordiniranih napadov na pripadnike varnostnih sil na vseh nadzorovanih območjih. Prav tako so v mestih izvajali napade z oboroženimi oklepniki, blokirali ulice ter celo napadli letališča in vladne stavbe, zaradi česar so bile mestne oblasti prisiljene izpustiti Ovidia, kar je pravzaprav postavilo nekakšen precedens, ki je dal mednarodni javnosti vedeti, kakšen je pravzaprav vpliv kartelov na njihovem nadzorovanem območju (Grillo, 2019). Uporaba takšne taktike države se je skozi leta izkazala za precej neučinkovito ali celo kontraproduktivno, saj aretacija vodij pogosto pripelje do fragmentacije znotraj kartelov in nastanka novih oboroženih in celo bolj krutih kriminalnih skupin, ki želijo svoj del dobička in ozemlja. Dodaten problem v državi v boju proti kriminalnim skupinam je tudi dejstvo, da je takšno število novo nastalih kartelov mnogo težje nadzorovati in obvladovati (Grillo, 2019). Fragmentacija je v preteklih letih pripeljala tudi do večjega medsebojnega rivalstva med karteli in pa posledično do novih mnogo bolj krvavih in obsežnih spopadov.

Poleg opisanih kartelov moramo omeniti tudi Zalivski kartel, Los Zetas in kartel Juarez, ki po obsegu, učinkovitosti ter smrtonosnosti delovanja prav tako spadajo med najbolj nevarne mehiške in celo globalne organizacije. Vsem naštetim kartelom so poleg preprodaje drog in orožja ter uporabe nasilja kot simbola moči skupne tudi izredno dobra izurjenost nekaterih pripadnikov, visoko dovršena oborožitve, dobra obveščevalna in protiobveščevalna dejavnost ter tudi čedalje bolj dovršena informatizacija oziroma uporaba svetovnega medmrežja. Karteli so si med seboj podobni tudi po sami strukturi organizacije ter najemanju plačanih morilcev ali *sicarijev* za izvajanje napadov, umorov in atentatov. Zanimiv podatek je tudi, da je velik del pripadnikov kartelov nekdanjih pripadnikov elitnih enot mehiške vojske in policije, ki so zaradi boljšega zaslužka preprosto zamenjali delodajalca. Po statističnih podatkih naj bi med letoma 1994 in 2015 kar 1.300 pripadnikov različnih specialnih enot dezertiralo in se pridružilo kartelom ali pa so celo ustanovili svoje, kar je denimo pripeljalo do ustanovitve kartela Los Zetas (Rulac Geneva Academy, 2021).

6 TRENDI TER SCENARIJI ZA PRIHODNOST

Kljub številnim prej omenjenim ukrepom in reformam, ki so jih od leta 2006 naprej sprejele mehiške oblasti, predstavlja organizirana kriminaliteta še vedno največjo in najbolj kompleksno varnostno grožnjo tako državljanom samim kot tudi sami suverenosti države. Od leta 2006 pa do leta 2020 je bilo po nekaterih ocenah zaradi številnih spopadov in napadov kartelov ubitih več kot 150.000 ljudi (Center for Preventive Action, 2022), kar je grozljiv podatek in realno prikazuje, kako nevaren in smrtonosen je ta konflikt. Čeprav za najbolj intenzivno obdobje konflikta veljajo leta od 2015 do 2018, v letu 2021 pa naj bi se stopnja oboroženega nasilja v državi zmanjšala za 3,5 %, moramo omeniti, da je bilo hkrati leta 2021 v Mehiki še vedno izredno veliko število umorov in tudi napadov na pripadnike oboroženih sil in predstavnike oblasti. Izboljšanje konflikta je bilo namreč opaziti zgolj v določenih

zveznih mehiških državah in pokrajinah, kot je denimo Quintana, medtem ko na območjih, ki so pod nadzorom kartelov, stopnja nasilja ostaja ista, ponekod pa celo narašča. Leta 2020 je v Mehiki število umorov znašalo kar 35.000, kar v povprečju pomeni 27,8 mrtvega na 100.000 prebivalcev. Za primerjavo, v Tijuani, ki velja za eno najbolj problematičnih mest, to število znaša kar 134 mrtvih na 100.000 prebivalcev. Prav tako se je za 17,5 % povečalo število napadov na policiste ter vojake, medtem ko je bilo med letoma 2020 in 2021 ubitih 139 predstavnikov oblasti in sodstva (Vision of Humanity, 2021). Velik problem predstavljajo tudi finančne obremenitve oziroma stroški, ki jih državi povzroča organizirana kriminaliteta. Gospodarska škoda znaša kar 221 milijard ameriških dolarjev, kar je sedemkrat več, kot država letno zapravi za vzdrževanje zdravstvenega sistema (Vision of Humanity, 2021). Naj še dodamo, da se je od leta 2015 prisotnost organizirane kriminalitete povečala za več kot 48 % (Vision of Humanity, 2022).

Ti podatki nam prikažejo, kako neuspešne so različne spremembe strategij, taktik in reform, ki jih je v preteklih letih uvedla država zaradi neprestanega širjenja kartelov. Izkazalo se je, da tako strategije agresivnega pristopa kot tudi strategije deeskalacije konflikta na dolgi rok nimajo želenega učinka, kar pomeni, da bo Mehika brez tuje oziroma ameriške pomoči zelo težko sama obvladala ali celo končala konflikt. Kot pomanjkljivo in neuspešno se je izkazalo tudi veliko vlaganje v reformo varnostnega sistema, medtem ko bi morala država več sredstev in truda vložiti predvsem v odpravo ekonomskih ter socialnih vzrokov oziroma v odpravo revščine in brezposelnosti mladih. Vsi poskusi reform bodo padli na neplodna tla, dokler bo v državi tako razširjena korupcija na lokalni, zvezni in državni ravni. Naslednji ključni problem je dejstvo, da dokler bo obstajalo domače in mednarodno tržišče oziroma vsesplošno povpraševanje in potrošnja drog in ostalih dobrin, bodo ilegalni posli v določeni meri vedno prisotni. Na področju odpravljanja varnostnih faktorjev konflikta bodo morale mehiške oblasti poostri nadzor na vseh mejah, kjer poteka tranzit ilegalnih dobrin, pri tem pa bo nujno predvsem sodelovanje s sosednjimi državami. V prihodnosti bo treba nujno okrepiti tudi samo sodelovanje z ZDA, ki so najbližja država, ki lahko s svojimi izdatnimi sredstvi in tudi fizično silo pomaga pri umiritvi in obvladovanju konflikta v Mehiki (Thompson, 2014).

7 SKLEP

Mamilarški karteli v Mehiki so iz dneva v dan bolj usposobljeni, oboroženi, opremljeni, kruti in številčni, kar pomeni, da se povečuje tudi ogroženost države in seveda njenega prebivalstva, ki je najbolj izpostavljeno številnim krvavim izbruhom nasilja, ki ga izvajajo različni karteli v boju za oblast, ozemlje in svoj del ilegalnega tržišča. Za karteje je nasilje nekakšen simbol moči, ki ga s pridom izkoriščajo za dosego svojih ciljev in širjenje svojega vpliva v Mehiki. V zadnjih letih je mogoče opaziti, da te skupine izvajajo tudi javne umore, obglavljenja, sežige, mučenje ljudi in pa tudi neposredne oborožene napade na pripadnike policije in vojske. Poleg uporabe nasilja karteli ogrožajo varnost države in prebivalstva tudi z ostalimi dejavnostmi, med katere spadajo proizvodnja in tihotapljenje drog, trgovina z orožjem, trgovina z belim blagom, tatvine in ropi, pranje denarja itd.

Mehiški politični vrh je kartele že večkrat označil za največjo grožnjo državi, prav tako iz leta v leto za boj proti kartelom namenjajo več sredstev, vendar pa so se sredstva in spremembe nacionalnovarnostnih strategij izkazale za neučinkovite, saj se varnostna situacija po številnih indikatorjih stalno slabša. Dodaten problem glede učinkovitosti boja proti kriminalnim združbam predstavlja tudi zelo visoka stopnja korupcije v vseh vejah oblasti, problem korupcije pa je prisoten tudi v policijskih in vojaških vrstah, kar pomeni, da so karteli zelo dobro obveščeni in zaščiteni tudi od tistih, ki bi jih morali pravzaprav preganjati. Država se sooča tudi z dejstvom, da kriminalne organizacije oziroma karteli predvsem mlademu prebivalstvu v Mehiki nudijo relativno lahek in hiter vir zaslužka, kar je v državi z visoko revščino, brezposelnostjo in tudi neenakomerno razporeditvijo bogastva, zelo pereč problem, saj kartelom novih rekrutov na tak način nikoli ne zmanjka. K razcvetu kartelov je poleg kaotičnega državnega okolja prispeval tudi pojav globalizacije, ki je pravzaprav odprl oziroma omogočil prost pretok ilegalnih dobrin in ljudi preko mej in mednarodnih trgov, hkrati pa takšen odprti pretok predstavlja oblastem veliko težavo pri poskusu nadziranja ilegalnega prometa preko virtualnih in fizičnih tihotapskih kanalov in poti. Pomembno vlogo igra tudi svetovno medmrežje, ki kartelom omogoča lažjo komunikacijo, povezovanje, trgovanje in seveda tudi promocijo njihovih dejavnosti. V boju s karteli predstavlja oblastem težavo tudi sama strukturna sestava vodstva kartelov, ki je pogosto horizontalna ali hibridna, kar pomeni, da v primeru, da pristojnim institucijam uspe prijeti oziroma odstraniti vodjo kartela, tega hitro nadomesti novi član, ki nato nemoteno nadaljuje delo. V boj proti mehiškim kartelom so dejavno vključene tudi Združene države Amerike, ki se stalno soočajo s problemom pretihotapljenih drog in orožja, ki pridejo na ameriško tržišče preko ilegalnih povezav na mehiški meji. ZDA so v preteklosti kartele že večkrat nameravale označiti oziroma klasificirati kot teroristične organizacije, vendar so temu predlogu vedno nasprotovale mehiške oblasti, ki se bojijo morebitnih posledic.

Analizo konflikta, povezanega z mehiškimi mamilarškimi karteli, sta vodili dve vprašanji. Zlasti so nas zanimali vzroki konflikta ter zakaj ukrepi in reforme ne zmanjšujejo konflikta oziroma delovanja mamilarških kartelov in nasilja. Med raziskovanjem smo ugotovili, da ne moremo določiti ali izolirati zgolj enega samega vzroka oziroma razloga za takšen razcvet in vpliv mehiških kartelov, saj gre v praksi za kompleksen medsebojni preplet različnih dejavnikov, ki v različnem obsegu vplivajo na pojav in obstoj konflikta. Med te dejavnike spada že zgodovina tihotapljenja in preprodaje drog na območju celotne Latinske Amerike, ki je neposredno povezana tudi z ugodno geografsko lego in podnebjem. Naslednji dejavniki so varnostni, ekonomski, socialni in politični, med katere spadajo že sama prisotnost, opremljenost ter izurjenost kartelov oziroma nedržavnih akterjev konflikta, korupcija med pripadniki varnostnih sil, revščina, brezposelnost, neenaka razporeditev bogastva ter pomanjkanje zaupanja v državne institucije. Zelo pomemben dejavnik pa je tudi dinamika odnosov med glavnimi akterji v konfliktu oziroma različni sprožilci nasilja. Ugotovili smo tudi, da delovanje kartelov in posledični številni oboroženi napadi neposredno ogrožajo tako varnost posameznika oziroma ljudi kot tudi varnost in suverenost celotne države.

Pri iskanju odgovora za drugo raziskovalno vprašanje smo ugotovili, da so se spremembe strategij in reform izkazale za neučinkovite tako na kratki kot tudi na dolgi rok. Temu botruje predvsem dejstvo, da so mehiške oblasti vlagale večino sredstev v razvoj in reforme njihovega varnostnega sistema, a reformam, ukrepom in militarizaciji vojne proti drogam je sledilo še večje nasilje in razrast kartelov. Ključne spremembe bi verjetno lahko dosegli predvsem z gospodarskimi in socialnimi reformami, ki bi izboljšale temeljne pogoje za razvoj družbe in napredek ljudi ter omogočile tudi primeren zaslužek za normalno življenje. Ukrepi novega predsednika, po letu 2018, sicer gredo v to smer, a razmere se vsaj za zdaj ne izboljšujejo. Ugotavljamo tudi, da bodo mehiške oblasti v prihodnosti odvisne od pomoči in sodelovanja sosednjih držav in mednarodne skupnosti, kar bi omogočilo tako rekonstrukcijo nastale škode kot tudi možnost obvladovanja organizirane kriminalitete, ki se je razširila po vsem svetu.

UPORABLJENI VIRI

- Asch, B. J., Burger, N. E. in Manquinq Fu, M. (2011). *Mitigating corruption in government security forces: The role of institutions, incentives, and personnel management in Mexico*. RAND Corporation. https://www.rand.org/pubs/technical_reports/TR906.html
- Bowden, C. (2011). *Murder city: Ciudad Juarez and the global economy's new killing fields*. Nation Books.
- Center for Preventive Action. (2022). *Criminal violence in Mexico*. Global Conflict Tracker. <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/criminal-violence-mexico>
- Chabat, J. (2010). *Combatting drugs in Mexico under Calderón: The inevitable war*. Centro de Investigación y Docencia Económicas. <https://www.cide.edu/publicaciones/status/dts/DTEI%20205.pdf>
- CNN Editorial Research. (2022). *Mexico drug war fast facts*. CNN. <https://edition.cnn.com/2013/09/02/world/americas/mexico-drug-war-fast-facts/index.html>
- Correa-Cabrera, G. (2018). *Mexican security diagnosis and a proposal to eradicate violence*. Wilson Center. <https://www.wilsoncenter.org/publication/mexican-security-diagnosis-and-proposal-to-eradicate-violence>
- Davis, K. (2016). *A short history of Mexican drug cartels*. The San Diego Union Tribune. <https://www.sandiegouniontribune.com/news/border-baja-california/sd-me-prop64-sidebar-20161017-story.html>
- Department for International Development [DFID]. (2002). *Conducting conflict assessment: guidance note*. https://reliefweb.int/attachments/e65d6246-465c-3a11-ad1f-54defa157109/06BCDDBB463AF8451C1256C13003B79BA-dfid-conflict_assess_guidance.pdf
- Deslandes, A. (2021). *Why Mexico's drug trade is so violent*. Foreign Policy. <https://foreignpolicy.com/2021/11/02/why-mexicos-drug-trade-is-so-violent/>
- European Union. (n. d. a). *Eurobarometer*. <https://europa.eu/eurobarometer/screen/home>
- European Union. (n. d. b). *Standard Eurobarometer 88 - Autumn 2017*. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2143>

- Global Initiative Against Transnational Organized Crime. (2021). *Global organized crime index 2021*. <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2021/09/GITOC-Global-Organized-Crime-Index-2021.pdf>
- Graham, D. in Jorgic, D. (8. 10. 2021). *U.S., Mexico prepare new security deal to replace Merida initiative*. Reuters. <https://www.reuters.com/world/americas/mexico-sees-us-security-deal-replace-merida-initiative-sources-2021-10-07/>
- Grillo, I. (18. 10. 2019). How the Sinaloa cartel bested the Mexican army. *Time*. <https://time.com/5705358/sinaloa-cartel-mexico-culiacan/>
- Haerpfer, C., Inglehart, R., Moreno, A., Welzel, C., Kizilova, K., Diez-Medrano J., Lagos, M., Norris, P., Ponarin, E. in Puranen, B. (ur.). (2022). *World Values Survey: Round Seven – Country-Pooled Datafile Version 4.0*. <https://doi.org/10.14281/18241.18>
- Heidelberg Institute for International Conflict Research [HIIK]. (n. d.) *Methodology of the Heidelberg conflict research*. <https://hiik.de/hiik/methodology/?lang=en>
- Human Rights Watch. (n. d.). *Mexico events of 2019*. <https://www.hrw.org/world-report/2020/country-chapters/mexico#>
- Inglehart, R., Haerpfer, C., Moreno, A., Welzel, C., Kizilova, K., Diez-Medrano J., Lagos, M., Norris, P., Ponarin, E. in Puranen, B. idr. (ur.). (2014). *World Values Survey: Round Six - Country-Pooled*. <https://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV6.jsp>
- Li Ng, J. J. in Serrano, C. (2021). *Mexico: 3,8 million more poor and 2.1 million more in extreme poverty between 2018–2020*. BBVA Research. <https://www.bbva.com/en/publicaciones/mexico-38-million-more-poor-and-21-million-more-in-extreme-poverty-between-2018-2020/>
- Martínez, I. F. in Phillips, M. (2022). The perfect storm: An analysis of the processes that increase lethal violence in Mexico after 2006. *Trends in Organized Crime*, 25 (1), 58–83. <https://doi.org/10.1007/s12117-021-09410-5>
- Mercille, J. (2011). Violent narco-cartels or US hegemony? The political economy of the ‘war on drugs’ in Mexico. *Third World Quarterly*, 32(9), 1637–1653. <https://doi.org/10.1080/01436597.2011.619881>
- Morales Gámez, L. M. (2022). The desecuritization of drug trafficking in Mexico under the AMLO administration. *Janus.net, E-Journal of International Relations*, 13(1), 117–134. https://redib.org/Record/oai_articulo3860229-desecuritization-drug-trafficking-mexico-under-amlo-administration
- Pacheco, F. C. (2009). Narcoterrorism: How has narcoterrorism settled in Mexico?. *Studies in Conflict & Terrorism*, 32(12), 1021–1048. <https://doi.org/10.1080/10576100903319797>
- Reina, E. (11. 5. 2022). *Drug cartels in Mexico: How rampant violence is taking hold of the country*. El País. <https://english.elpais.com/international/2022-05-11/drug-cartels-in-mexico-how-rampant-violence-is-taking-hold-of-the-country.html>
- Rubio, V. (21. 10. 2020). This isn’t the path to solving Mexico’s inequality. *Americas’s Quarterly*. <https://www.americasquarterly.org/article/this-isnt-the-path-to-solving-mexicos-inequality/>
- Rulac Geneva Academy. (30. 5. 2021). *Non-international armed conflicts in Mexico*. <https://www.rulac.org/browse/conflicts/non-international-armed-conflict-in-mexico#collapse2accord>

- Sanchez, M. I. C. (2019). The war on drugs in Mexico and transnational corporate control. *Perspectives on Global Development and Technology*, 18(1-2), 175–185. <https://doi.org/10.1163/15691497-12341512>
- Teiner, D. (2020). Cartel-related violence in Mexico as narco-terrorism or criminal insurgency: A literature review. *Perspectives on Terrorism*, 14(4), 83–98. <https://www.universiteitleiden.nl/binaries/content/assets/customsites/perspectives-on-terrorism/2020/issue-4/volume-14-issue-4.pdf>
- Thompson, G. (2014). Slowly Learning the Hard Way: U.S. America's war on drugs and implications for Mexico. *Norteamérica*, 9(2), 59–83. <https://doi.org/10.20999/nam.2014.b003>
- Transparency International. (2021a). *Corruption perception index*. <https://www.transparency.org/en/cpi/2021>
- Transparency International. (2021b). *Global corruption barometer*. <https://www.transparency.org/en/countries/mexico>
- Trevino-Rangel, J., Bejarano-Romero, R., Atuesta L. H. in Velázquez-Moreno, S. (2022). Deadly force and denial: The military's legacy in Mexico's 'war on drugs'. *The International Journal of Human Rights*, 26(4), 567–590. <https://doi.org/10.1080/13642987.2021.1947806>
- UNDP. (2020). *Human Development Report 2020: The next frontier: Human development and the anthropocene*. <https://hdr.undp.org/system/files/documents/hdr2020pdf.pdf>
- Uppsala Universitet. (n. d. a). *Uppsala Conflict Data Program*. <https://ucdp.uu.se/>
- Uppsala Universitet. (n. d. b). *UCDP Definitions*. <https://www.pcr.uu.se/research/ucdp/definitions/>
- Uppsala Universitet. (n. d. c). *Uppsala Conflict Data Program: Mexico*. UCDP. <https://ucdp.uu.se/country/70>
- Vavich, N. P. (2013). *Mexican cartels: threat and response*. United States Army War College. <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA590275.pdf>
- Vision of Humanity. (2021). *2021 Mexico peace index: Key data from this year's report*. <https://www.visionofhumanity.org/mexico-peace-index-2021-by-the-numbers/>
- Vision of Humanity. (2022). *Mexico peace index: Identifying and measuring the factors that drive peace*. <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2022/05/ENG-MPI-2022-web.pdf>
- Voronkova, A. (12. 5. 2017). *Is Mexico really in a state of conflict?* International Institute for Strategic Studies. <https://www.iiss.org/blogs/analysis/2017/05/mexico-state-conflict>
- Warren, B. (n. d.). *Where do Mexican drug cartels get their guns? Often, the United States*. USA Today. <https://eu.usatoday.com/story/news/nation/2021/08/25/american-guns-help-arm-mexican-drug-cartels-including-cjng/5586129001/>
- Williams, P. D. (2018). *Transnational Organized Crime*. V P. D. Williams in M. McDonald (ur.), *Security studies: An introduction* (3rd ed.) (str. 503–519). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315228358>
- World Values Survey. (n. d.). *Welcome to the World Values Survey site*. <https://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>

O AVTORJIH:

Jaka Ambrožič, študent podiplomskega študija Obramboslovje in varnostne študije, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, Slovenija.
E-pošta: jaka.ambro95@gmail.com

Dr. Maja Garb, doktorica znanosti s področja obramboslovja, izredna profesorica, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, Slovenija.
E-pošta: maja.garb@fdv.uni-lj.si